

Zorginstituut Nederland

201802097

> Retouradres Postbus 320, 1110 AH Diemen

Aan de Geschillencommissie van
Stichting Klachten en Geschillen Zorgverzekeringen (SKGZ)
T.a.v. mevrouw mr.
Postbus 291
3700 AG ZEIST

Zorginstituut Nederland
Zorg I
Willem Dudokhof 1
1112 ZA Diemen
Postbus 320
1110 AH Diemen
www.zorginstituutnederland.nl
info@zinl.nl
T +31 (0)20 797 85 55
Contactpersoon

2019043576

Datum 10 september 2019
Betreft Advies als bedoeld in artikel 114 Zorgverzekeringswet

Zaaknummer
2019040169
Onze referentie
2019043576

Uw referentie
201802097

Uw brief van
30 juli 2019

Geachte voorzitter, commissie,

U hebt op 30 juli 2019 aan Zorginstituut Nederland (hierna: het Zorginstituut) advies gevraagd als bedoeld in artikel 114, derde lid, van de Zorgverzekeringswet (Zvw). Verzoekster en verweerder hebben een geschil over de vergoeding van de kosten van twee uitwendige borstprothesen.

Bij uw adviesaanvraag hebt u ons ook een kopie van het dossier gestuurd, maar een verslag van de hoorzitting ontbreekt nog. Het Zorginstituut brengt daarom een voorlopig advies uit, dat nog aangepast kan worden als uit het verslag van de hoorzitting nieuwe feiten of omstandigheden naar voren komen.

Vooraf merkt het Zorginstituut nog op dat zijn adviestaak beperkt is tot de vraag of verzoekster aanspraak heeft op een verstrekking of een vergoeding op grond van de basisverzekering. Het advies van het Zorginstituut kan dus geen betrekking hebben op een beslissing van verweerder op basis van de aanvullende verzekering of coulance.

Casus

Situatie verzoekster

Verzoekster is in het kader van haar transitie van man naar vrouw op 1 januari 2016 gestart met de 'real-life-experience'. Op 16 februari 2016 heeft zij twee uitwendige borstprothesen aangeschaft, ten bedrage van in totaal € 418,00. Op 4 juli 2017 is zij begonnen met de hormoonbehandeling. Deze behandeling bestond uit driemaal daags sprironolacton 25 mg en tweemaal per week een hormoonpleister Estradiol 100 Mcg/24U. Verzoekster heeft begin 2019 een geslachtsveranderende operatie ondergaan. Op 3 september 2018 heeft verweerder van verzoekster de nota ter declaratie ontvangen. Met de nota heeft verzoekster een verklaring van 13 augustus 2018 van de internist-endocrinoloog

meegestuurd. In deze verklaring stelt de internist-endocrinoloog dat verzoekster bij aanvang van de hormoontherapie geen borstgroei had. Er was volgens de internist-endocrinoloog sprake van agenesie als gevolg waarvan verzoekster destijds borstprothesen heeft aangeschaft. Verzoekster geeft aan dat van transgenders (man naar vrouw), zodra zij het transitietraject ingaan, wordt verwacht dat zij volledig als vrouw door het leven gaan. Omdat aan het begin van de transitie nog geen sprake is van hormoonbehandeling en dus nog geen borstgroei, zal een borstprothese noodzakelijk zijn om als vrouw door het leven te gaan.

Zorginstituut Nederland
Zorg I

Datum
10 september 2019

Onze referentie
2019043576

Afwijzingsmotivering verweerder

Verweerder stelt zich op het standpunt dat bij man-vrouw transgenders pas sprake is van agenesie als na de hormoontherapie borstvorming ontbreekt. Er blijkt niet dat verzoekster na de hormoontherapie nog steeds agenesie van de borst had. Het verstrekken van de uitwendige borstprothesen is voorafgaand en tijdens de hormoontherapie niet doelmatig omdat door de behandeling de borstgroei kan veranderen, aldus verweerder.

Juridisch kader

Polisvoorwaarden (voor zover relevant)

Uit artikel 2.2 onder c en d van de tussen partijen overeengekomen zorgverzekering blijkt dat deze zijn gebaseerd op de Zvw, het Besluit zorgverzekering (Bzv) en de Regeling zorgverzekering (Rzv) en dat de verzekeringsvoorwaarden in overeenstemming daarmee moeten worden uitgelegd.

In artikel 3.9 van de tussen partijen overeengekomen zorgverzekering is de aanspraak op hulpmiddelen omschreven, met verwijzing naar de Rzv en het Reglement Hulpmiddelen, behorende bij de zorgverzekering.

In artikel 3.11 van de tussen partijen overeengekomen zorgverzekering is de aanspraak medisch specialistische zorg omschreven.

Dit komt overeen met hetgeen daarover bij of krachtens de Zvw is bepaald.

Uitwendige borstprothese in het kader van hulpmiddelenzorg

Artikel 2.6 sub a, van de Rzv bepaalt dat uitwendige hulpmiddelen ter volledige of gedeeltelijke vervanging van anatomische eigenschappen van onderdelen van het menselijk lichaam of bedekking daarvan zijn omschreven in artikel 2.8 van de Rzv.

Ingevolge artikel 2.8 van de Rzv omvatten hulpmiddelen als bedoeld in artikel 2.6 sub a:

- a. hulpmiddelen ter vervanging van:
  - (..)
  2. de mamma;
  - (..)

Toelichting

In de Nota van Toelichting is onder meer het volgende te lezen:

Een mammaprothese is geïndiceerd bij de operatieve verwijdering van de borstklier en bij het geheel of nagenoeg geheel achterwege blijven van de natuurlijke ontwikkeling van de borstklier(en). Een verzekerde is redelijkerwijs aangewezen op een individueel vervaardigde prothese, indien een gebruiksklaar exemplaar niet mogelijk dan wel redelijkerwijs niet verantwoord is. Hiervan kan bijvoorbeeld sprake zijn bij een sterke postoperatieve vervorming van de okselplooi. De verschaffing van een mammaprothese omvat niet de voorlopige prothese, die kort na een operatie wordt verstrekt gedurende het genezingsproces. Deze laatstbedoelde prothese is als verbandmateriaal aan te merken en maakt deel uit van de geneeskundige zorg zoals medisch-specialisten die plegen te bieden.

Uitwendige borstprothese in het kader van medische-specialistische zorg

Artikel 2.4, van de Rzv bepaalt dat geneeskundige zorg onder andere zorg omvat zoals medisch-specialisten die plegen te bieden.

De 'real-life-experience' vindt plaats in het kader van medisch-specialistische zorg en is bedoeld om te achterhalen of er daadwerkelijk sprake is van transseksualiteit en of de patiënt een stabiele wens heeft om volledig en permanent van geslacht te veranderen. Een adequate real-life-experience dient daarmee als filter voor potentiële spijtoptanten. De verzekerde gaat in deze fase zoveel mogelijk in de rol van het gewenste geslacht leven. Het Zorginstituut (destijds het College voor Zorgverzekeringen) heeft in 2007 in het toetsingskader over specifieke zorg aan transseksuelen¹ aangegeven van mening te zijn dat voor het slagen van de zogenoemde real-life-experience, de uitwendige penisprothese behulpzaam kan zijn. Deze maakt in deze fase onderdeel uit van de medisch-specialistische zorg en dit betekent dat het ziekenhuis in die fase daarin moet voorzien.

Afbakening hulpmiddelenzorg en medisch-specialistische zorg

Een hulpmiddel valt onder de medisch-specialistische zorg als het onderdeel is van de geneeskundige behandeling zoals medisch-specialisten plegen te bieden. In 2009 heeft het Zorginstituut verduidelijkt wanneer een hulpmiddel onderdeel is van de 'medisch-specialistische zorg' en wanneer het om 'hulpmiddelenzorg' gaat. Ofwel, wanneer de kosten van een hulpmiddel voor rekening van het ziekenhuis (diagnose-behandelcombinatie (het DBC)) komen en wanneer de zorgverzekeraar het hulpmiddel apart moet vergoeden ('hulpmiddelenzorg'). Dit standpunt is verder uitgewerkt in 2012. Een van de criteria die hierbij een rol speelt is de vraag of sprake is van permanent gebruik.²

¹ www.zorginstituutnederland.nl/binaries/content/documents/zinl-www/documenten/publicaties/rapporten-en-standpunten/2007/0703-het-cvz-toetsingskader-geeft-aan-dat-de-specifieke-zorg-aan-transseksuelen-grotendeels-een-te-verzekeren-prestatie-is/0703-het-cvz-toetsingskader-geeft-aan-dat-de-specifieke-zorg-aan-transseksuelen-grotendeels-een-te-verzekeren-prestatie-is/Het+CVZ-toetsingskader+geeft+aandat+de+specifieke+zorg+aan+transseksuelen+grotendeels+een+te+verzekeren+prestatie+is.pdf

² Zie voor de afbakening van hulpmiddelenzorg en medisch-specialistische zorg het Zvw-kompas: <https://www.zorginstituutnederland.nl/Verzekerde+zorg/h/hulpmiddelen-algemeen-zvw/documenten/standpunten/2012/11/22/stroomschema-afbakening-te-verzekeren-prestaties-medisch-specialistische-zorg-en-hulpmiddelenzorg>

Zorginstituut Nederland
Zorg I

Datum
10 september 2019

Onze referentie
2019043576

Beoordeling

De vraag die moet worden beantwoord is of verzoeker aanspraak maakt op vergoeding van de kosten van twee uitwendige borstprothesen.

Het Zorginstituut heeft met zijn medisch adviseur kennis genomen van de stukken en deelt het volgende mee.

Beoordeling in het kader van hulpmiddelenzorg

Vanuit het kader van de hulpmiddelenzorg is een uitwendige borstprothese geïndiceerd bij de operatieve verwijdering van de borstklier en bij het geheel of nagenoeg geheel achterwege blijven van de natuurlijke ontwikkeling van de borstklier(en). Dat staat in principe los van eventuele hormoonbehandeling. Er bestaat geen bezwaar tegen om een man-vrouw transgender die daar de voorkeur aan zou geven een uitwendige borstprothesen te verstrekken op grond van deze regeling. Het gaat dan echter niet om een voorlopig gebruik in het kader van medisch-specialistische zorg, maar om een permanent gebruik. Bij verzoekster waren de prothesen bedoeld voor een voorlopig gebruik in het kader van de real-life-experience fase. Er is, gezien de blijkbaar inmiddels opgetreden borstvorming, geen indicatie voor permanent gebruik van uitwendige borstprothesen.

Beoordeling in het kader van medische-specialistische zorg

Zoals aangegeven in het juridisch kader dient een adequate real-life-experience als filter voor potentiële spijtoptanten. De verzekerde gaat in deze fase zoveel mogelijk in de rol van het gewenste geslacht leven. Als tijdens de transitie van man naar vrouw tijdelijk een uitwendige borstprothese noodzakelijk wordt geacht, bijvoorbeeld voor het slagen van de real-life-experience, dan valt dat onder de betreffende medisch-specialistische zorg. Of daarvan sprake was in 2016 is op basis van het dossier niet te beoordelen.

Uw commissie stelt het Zorginstituut nog de vraag of bij het vorenstaande een (mogelijke) passibiliteitsstoornis als reden voor uitwendige prothese een rol speelt. Het antwoord daarop is dat een passibiliteitsstoornis hierbij geen rol speelt.

Advies van het Zorginstituut

Gelet op al het voorgaande adviseert het Zorginstituut u om het verzoek af te wijzen in het kader van de hulpmiddelenzorg. Of aanspraak bestond op de uitwendige prothesen in het kader van medisch-specialistische zorg voor het slagen van de real-life-experience kan het Zorginstituut niet beoordelen.

Hoogachtend,